HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ורבא דמצלי אצלויי: ביו"ט חמשה ביוה"כ ששה כו': מתני' מני לא ר' ישמעאל ולא רבי עקיבא דתניא [א]ביו"ט חמשה וביוה"כ ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר ביו"ט חמשה וביום הכפורים שבעה ובשבת ששה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן מני אי ר' ישמעאל קשיא תוספת אי ר"ע קשיא ששה ושבעה אמר רבא תנא דבי רבי ישמעאל היא דתנא דבי ר' ישמעאל ביום טוב חמשה ביוה"כ ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן דברי ר' ישמעאל קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל תרי תנאי אליבא דרבי ישמעאל מאן תנא להא דתניא [ב]ביו"ט מאחרין לבוא וממהרין לצאת ביום הכפורים ממהרין לבוא ומאחרין לצאת [ב]ובשבת ממהרין לבוא [ג]וממהרין לצאת לימא ר"ע דאית ליה גברא יתירא אפילו תימא רבי ישמעאל דנפיש סידורא דיומא הני שלשה [ג]חמשה [א] ושבעה כנגד מי פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה ומנו רבי שמעון בן פזי ואמרי לה ר' שמעון בן פזי וחד דעמיה ומנו רבי יצחק בר נחמני ואמרי לה ר' שמואל בר נחמני חד אמר כנגד ברכת כהנים וחד אמר כנגד שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך תני רב יוסף ג' חמשה ושבעה שלשה שומרי הסף חמשה מרואי פני המלך שבעה רואי פני המלך אמר ליה אביי עד האידנא מאי טעמא לא פריש לן מר אמר ליה לא הוה ידענא דצריכתו ליה [ד]ומי בעיתו מינאי מילתא ולא אמרי לכו אמר ליה יעקב מינאה לרב יהודה הני ששה דיוה"כ כנגד מי אמר ליה כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא וששה משמאלו שנאמר [1]ויעמוד עזרא הסופר על מגדל עץ אשר עשו לדבר ויעמוד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה ומישאל ומלכיה וחשום וחשבדנה זכריה משלם הני שבעה הוו היינו זכריה היינו משלם ואמאי קראו משלם [ה]דמישלם בעובדיה ת"ר [ו][ד]הכל עולין למנין שבעה [ה]ואפילו קטן ואפילו אשה אבל אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה [ו]מפני כבוד צבור איבעיא להו [ז]מפטיר מהו שיעלה למנין שבעה רב הונא ור' ירמיה בר אבא חד אמר [ח]עולה וחד אמר אינו עולה מ"ד עולה דהא קרי ומ"ד אינו עולה כדעולא דאמר עולא מפני מה [ט]המפטיר בנביא צריך שיקרא בתורה תחלה מפני כבוד תורה וכיון דמשום כבוד תורה הוא למנינא לא סליק מיתיבי [י]המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקין כנגד שבעה שקראו בתורה ואם איתא עשרים וארבעה הויין כיון דמשום כבוד תורה הוא

כנגדו

דמצלי אצלויי. על צדיהן ולא נופלין על פניהן ממש לפי שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו: הכי גרסינן **תנא דבי ר' ישמעאל היא:** **ביו"ט מאחרין לבא.** לבית הכנסת שצריך לטרוח בסעודת יו"ט כך מפורש במסכת סופרים[ז]: **וממהרין לצאת.** משום שמחת יום טוב: **ובשבת ממהרין לבא.** שכבר תיקנו הכל מערב שבת ויפה למהר ביאתן לקרות שמע כוותיקין: **וממהרין לצאת.** משום עונג שבת: **ברכת כהנים.** שלשה תיבות בפסוק ראשון וחמשה בפסוק שני ושבעה בפסוק שלישי: **חמשה מרואי פני המלך ושבעה רואי פני המלך.** שבעה הם כדכתיב שבעת שרי פרס ומדי[ח] ומהם יש חמשה חשובים כדכתיב בסוף מלכים[ט]. שלשה שומרי הסף בסוף ספר מלכים[י]. וכנגדן תיקנו אלו מעין דבר מלכות: **דמישלם בעובדיה.** תמים במעשיו: **מפני כבוד תורה.** שלא יהא כבוד תורה וכבוד נביא שוה וכיון דמשום כבוד תורה הוא ולא משום חובה לאו ממנינא הוא: **כנגד ז' שקראו בתורה.** לא פיחת כל אחד מג' פסוקים: **ואם איתא.** דאינו עולה מן המנין הוו להו שמונה שקראו בתורה וכ"ד בעינן בנביא:

כנגדו

הני שלשה וחמשה כנגד מי. אבל מששה של יום הכפורים לא בעי עד לקמן קשיא אמאי לא בעי מד' של ראש חדש כנגד מי וכן של חולו של מועד וי"ל דקים ליה לטעמא דמוסף חשיב לטפויי חד גברא אבל לטפויי כל כך (א) ביו"ט וביוה"כ ובשבת לא ס"ל משום [כ] כרת וסקילה אי לא משכחינן כנגד מי: **שבעה** רואי פני המלך. פירש הקונטרס דאחשורוש וקשיא לומר שתקנו חכמים כנגד ענינו של אותו רשע לכך פירש ר"ת אותן הכתובים בספר ירמיה (נב) ובמלכים (ב כה) כתיב ה' ובירושלמי מפרש שהשנים שלא הוזכרו במלכים הם סופרי הדיינין: **אמר** יעקב. מנאה גרסינן שאם הוה מין [ל] לא היה מזכירו יעקב דהא כתיב שם רשעים ירקב (משלי י): **חד אמר** עולה וחד אמר אין עולה. פסק ר"ת דקיימא לן [מ] כמ"ד עולה ולכך אנו נוהגין בתעניות במנחה ובט"ב שהשלישי מפטיר וכן ביום הכפורים במנחה אבל בשבתות ובימים טובים וביוה"כ שחרית המפטיר לא הוי מן המנין דכיון שמותר להוסיף עליהם יכולין אנו לעשות מנהגינו אליבא דכולי עלמא דאי הוי הלכה כמ"ד אין עולה עבדינן שפיר ואפילו הוי נמי הלכה כמאן דאמר עולה מ"מ אין לחוש שהרי מותר להוסיף ואע"ג דאמרינן לקמן (דף כט:) חל להיות בואתה תצוה קורין שיתא בואתה תצוה וחד בכי תשא מכל מקום נהגו עכשיו לקרות המפטיר שהוא שמיני כל זה כדי לנהוג מנהגינו וחזן שטעה וגמר כל הסדר של שבת יחזור ויקרא (ב) השביעי וכן אם הוא יו"ט וקרא כל המנין שהוא צריך ושכח לקרות בחובת היום יחזור ספר תורה ויקרא אחר בחובת היום ואחרון שקרא קודם הוי כמאן דליתיה אבל בשבת של חנוכה או בר"ח של חנוכה (ג) אין צריך כדאיתא בילמדנו דחנוכה [נ] דהלכתא אין משגיחין בחנוכה כל עיקר וימים שיש בהן קרבן מוסף גומר קדיש קודם שיוציא ספר תורה ובימים שאין בהן קרבן מוסף אין גומר קדיש קודם ובשבת לא יקרא פחות מאחד ועשרים פסוקים לשבעה בני אדם כל חד וחד שלשה פסוקים ובמנחה ובשני ובחמישי עשרה פסוקים ואם שכח ולא קרא כל כך יחזור ויקרא: **כיון** דמשום כבוד תורה הוא כנגדו נמי לא בעי. וקשיא לפי מנהגינו שאנו נוהגין בכל שבתות השנה שהמפטיר חוזר וקורא מה שקראו הראשונים ואין קורא כלל אחר כך אם כן מאי קא משני כיון דמשום כבוד התורה הוא כנגדו נמי לא בעינן אדרבה היה לו לומר כיון דאין קורא אלא מה שקראו הראשונים כנגדו לא בעינן אלא שמע מינה דבימי התנאים היה המפטיר קורא מה שלא קראו הראשונים והכי נמי משמע מדתקינו ג' פסוקים כנגדו למפטיר בנביא כנגד מה שקרא בתורה למאן דאמר עולה כדאמרינן בסמוך א"כ שמע מינה שהוא קורא מה שלא קראו הראשונים וא"כ קשה למה אין אנו נוהגין לעשות כן ונראה לפי שבימי החכמים לא היו אומרים קדיש בין אותן שקראו קודם המפטיר והמפטיר ולכך היה המפטיר מסיים אבל אחר שנסדר הש"ס ותקנו לומר קדיש בין אותם שקראו ראשונה והמפטיר כמו שתקנו לומר ברוך ה' לעולם אמן ואמן ויראו עינינו אחר השכיבנו שלא היו אומרים בימי התנאים [ס] והם תקנוהו להודיע שתפלת ערבית רשות והכי נמי תקנו לומר קדיש בין השבעה למפטיר להודיע שאינו ממנין השבעה והר"ר אליהו הנהיג את בני עירו שאפילו כשמוציאין שני ספרי תורות או שלשה נוהג מנהג זה שיקראו הראשונים הכל והמפטיר חוזר וקורא ממה שקראו הראשונים וכן הנהיג רבינו משלם וכן נוהגין עכשיו בכל צרפת ושינו את מנהג רש"י ורבותיו ור"ת והא שאין מוציאין ב' ספרי תורות בכל השבתות לקרות בשניה וביום השבת כמו שעושין ביו"ט נראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים ואין להתחיל בפרשה שלמעלה או לסיים בפרשה שלמטה משום דלא הוי מענינו של יום ועוד י"ל לפי שצריך להפטיר בכל שבת מענינו של יום ואי קרינן בשל שבת א"כ יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה והיינו בשבת וא"כ יהו כל ההפטרות מענין אחד ועוד י"ל לפי שלעולם אין קורין בספר תורה שני בקרבנות אלא באותן שבאין לכפרה כדפירש לקמן פרק בני העיר (דף לא.) שקורין בהן ביו"ט ומהני לישראל כאילו הקריבום אבל קרבנות שבת אינן באין לכפרה ומש"ה אין קורין בהן:

לא

רבינו חננאל

ורבא כי נפלו על אפייהו דמצלי אצלויי], פיר' מטין לצדידן. **ירושלמי** (בסנהדרין) **[בעבודה זרה]** בתחלת פרק ר' ישמעאל ר' אמי [בבלייא] בשם רבנן דתמן לא התירו השתחויה אלא לתענית ציבור ובלבד על הצד. ר' ינאי זעירא בשם אבהתיה כל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו יאמר לו מן השמים קום לך אל יפול ובלבד יחיד על הצבור. רב מפקיד בבי רב אחא ורב אמי מפקד לאינשי ביתיה כד תהוון נפקין לתעניתא לא תהוון רבעין כאורחיכון. ר' יונה ור' אחא רבעין על סטריהון. אמר ר' שמואל חמית ר' אבהו רביע כי אורחיה. **ביום טוב חמשה וביום הכפורים ששה כול'.** ואוקימנא לתנא דבי ר' ישמעאל, דתני ביום טוב חמשה וביום הכפורים ששה ובשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן. וכשמוסיפין ב' קורין בספר תורה מאחרין לצאת, וכשפוחתין ממהרין לצאת. **הני ג'** שקורין בשני ובחמישי ובשבת במנחה ובתעניות ובט' באב וכיוצא בהן, וה' שקורין ביום טוב, וז' שקורין בשבת, כנגד ברכות כהנים. הפסוק הראשון שלש תיבות, והשני חמשה, והשלישי שבעה. **תני רב יוסף** שלשה כנגד שומרי הסף, שנ' ואת שלשת שמרי הסף. ה' מרואי פני המלך, שנ' וחמשה אנשים מראי פני המלך. שבעה מרואי פני המלך, דכתיב ושבעה אנשים מרואי פני המלך. ששה דיום הכפורים כנגד ששה שעמדו מימינו של עזרא ומשמאלו, שנ' ויעמד אצלו מתתיה ושמע ועניה ואוריה וחלקיה ומעשיה על ימינו ומשמאלו פדיה וגו'. **ירושלמי** משה התקין לישראל שיהיו קורין בתורה בשבתות ובימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד, שנא' וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל. עזרא תיקן שיהו קורין שלשה בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה. אבל הקריאה בתורה מימות משה רבינו היתה שלא ישארו שלשה ימים בלא קריאה בתורה. והוא תיקן טבילה לבעלי קריין, ושיהו בתי דינין יושבין בעיירות בשני ובחמישי, ושיהו רוכלין וכו'. הלעוזות לא נהגו להיות קורין גהו"ז, אלא אחד קורא כל הפרשה. היה אחד יודע כל הפרשה, קורא אותה כולה. שבעה יודעין שלשה פסוקין, כולן קורין אותן. אחד יודע שלשה פסוקין, קורא חוזר וקורא. ר' זעירא בשם ר' ירמיה העבד עולה ממנין שבעה. והא אסור לאדם ללמד עבדו תורה, תיפתר בשלמד מעצמו או בשלמדו רבו כטבי. וידבר עולה מג' פסוקין. אמ'רו משמיה דרב שבעה חוץ מן המפטיר. התיב ר' חנינה כול'. **תנו רבנן** הכל עולין למניין שבעה אפילו אשה אפילו קטן, אבל אמרו חכמים אשה לא תיקרא בתורה מפני כבוד צבור. המפטיר שקורא בתורה, חד אמר עולה למניין שבעה וחד אמר אינו עולה. **ואותבינן** על מאן דאמר אינו עולה למניין ז' אלא צריך ז' והוא, מיהא דתניא המפטיר בנביא לא יפחות מכ"א פסוקין, ג' פסוקין לכל אחד, כנגד שבעה שקראו בתורה. ואם איתא דתמני בענן בהדי המפטיר, כ"ד פסוקי בענן. **ופרקינן** המפטיר כיון דמשום כבוד תורה קרי, פיר' שלא יקרא בנביאים עד שיקרא בתורה,

עין משפט נר מצוה

לו א טוש"ע א"ח סי' תקכט סעיף א בהגה"ה:

לז ב טוש"ע א"ח סי' רפז סעיף ב:

לח ג טוש"ע א"ח סי' רפא בהג"ה:

לט ד מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה יז סמג עשין יט טוש"ע א"ח סי' רפב סעיף ג:

מ ה ו מיי' שם הלכה יז [יג] טוש"ע שם סעיף ד בהג"ה:

מא ז מיי' שם הלכה יג טוש"ע א"ח סי' רפד סעיף א:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ג], ב) [מס' סופרים פי"ח ה"ד ע"ש ול"ע], ג) סנהדרין י: [עי' תוספות לעיל כא: ד"ה כנגד], ד) [סוכה יד: נזיר יט. סנהדרין י:], ה) [הוריות יא: כריתות ה:], ו) [תוספתא פ"ג], ז) [פי"ח ה"ד], ח) [אסתר א], ט) [מ"ב כה], י) [שם], כ) ל"ל מלאכת כרת. מהרש"א, ל) [ועי' תוספות ע"ז יז. ד"ה ויעקב כו' אבל יעקב מינאה דר' אבהו וכו' ומלוה לייסב], מ) [עי' תוספות תענית כט: ד"ה בשני], נ) [וכן לקמן בסוגין כט:],

תורה אור השלם

1. וַיַּעֲמֹד עֶזְרָא הַסֹּפֵר עַל מִגְדַּל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדָּבָר וַיַּעֲמֹד אֶצְלוֹ מַתִּתְיָה וְשֶׁמַע וַעֲנָיָה וְאוּרִיָּה וְחִלְקִיָּה וּמַעֲשֵׂיָה עַל יְמִינוֹ וּמִשְּׂמֹאלוֹ פְּדָיָה וּמִישָׁאֵל וּמַלְכִּיָּה וְחָשֻׁם וְחַשְׁבַּדָּנָה זְכַרְיָה מְשֻׁלָּם: נחמיה ח ד

גליון הש"ס

גמ' ואפי' אשה. עי' ר"ה דף לג ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה: שם מפני כבוד צבור. לקמן דף כד ע"ב וש"נ: שם מפטיר מהו שיעלה. עי' תענית ד' כט ע"ב תד"ה בשני ובחמישי: תוס' ד"ה כיון וכו' והם תקנוהו להודיע שת"ע רשות. עי' ברכות דף ג ע"א תד"ה מברך ודף ד ע"ב תד"ה אמר ר' יוחנן ודף כז ע"ב תוס' ד"ה והלכתא:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הני וכו' אבל לטפויי כל כך בשבת וביום טוב משום מלאכה וכרת וסקילה לא ס"ל אי לא אשכחינן: (ב) ד"ה חד אמר וכו' יחזור ויקרא מה שקרא השביעי וכן: (ג) בא"ד או בר"ח של חנוכה ושבת אין צורך לקרות דחנוכה כדאי' לקמן דף כט דהלכתא כל"ל ותיבות בילמדנו דחנוכה נמחק:

הגהות הגר"א

[א] גמרא הני שלשה חמשה שבעה כנגד מי כו' כל"ל:

מוסף רש"י

דמצלי אצלויי. כשנופלין על פניהם אין פושטין ידיהם ורגליהם אלא מטין על צדיהן (ברכות לד:). **כנגד ברכת כהנים.** בפסוק ראשון ג' תיבות והשני ה' ושלישי ז' תיבות (סנהדרין י:). **כנגד שלשה שומרי הסף כו'.** כלומר אשכחנא דמלכותא דארעא שלשה ממונין ושבעה ממונין, ג' כנגד שומרי הסף בצדקיהו (מ"ב כה) גבי גלות נבוזראדן, והתם נמי משכחת חמשה מרואי פני המלך, ובאחשורוש (אסתר א) אשכחן שבעה שרי פרס ומדי (סנהדרין י:).

MOZNAIM SHAS